

Sant Dnyaneshwar Shikshan Sanstha's
ANNASAHEB DANGE COLLEGE OF B PHARMACY,
ASHTA (D. Phram Course)

स्नेह

२०१९ — २०

महापूर

*Shaping Future Transforming
Healthcare Education
Beyond Degree*

MAGAZINE

<http://www.adcbp.in>

@ principaladcbp@gmail.com

स्नेह

A Y 2019-2020, ISSUE 01

OUR INSPIRATION

HON. SHRI. ANNASAHEB DANGE (APPA)

OUR CORNERSTONE

HON. ADV. RAJENDRA R. DANGE

OUR MOTIVATOR

PROF. RAFIQ. A. KANAI

COVER IMAGE

MR. N. V. PATIL

EDITORIAL

DR. R.B. JADHAV EXECUTIVE EDITOR

MR. N.V. PATIL EDITOR IN CHIEF

MR. FULE ADITYA RAGHUNATH STUDENT EDITOR

MR. CHOUGULE ROHIT GOTIRAM STUDENT EDITOR

CONTRIBUTORS

DR. R.B. JADHAV, MR. N.V. PATIL, MR. S.S. UPADHYE,
MR. N.R. INAMDAR, MS. N. V. WADD, MR. S.S. PATIL, MS.S.S. THORAT

PHONE:02342-241125

PRINCIPALADCBP@GMAIL.COM

VISIT-WWW.ADCBP.IN

मराठी विभाग

1. जीवन

जीवन म्हणजे काय ? हा प्रश्न आपल्याला नेहमी पडतो. जीवन म्हणजे नक्की काय ? जीवनाची व्याख्या अशी आहे की, एखादा जीव जन्माला आल्यापासून ते मरेपर्यंतचा जो प्रवास असतो त्याला जीवन म्हणतात. एखादा जीव जन्माला आल्यानंतर त्याच्यासमोर अनेक प्रकारची संकटे येतात. आणि जो त्याच्यावर आलेल्या संकटांना धैर्याने, धाडसाने झगडून त्या संकटाशी सामना करतो तोच त्याच्या जीवनात यशस्वी होतो. आपल्या या जीवनातल्या प्रवासात माणूस हा एकटाच येतो आणि जातानाही एकटाच जातो. या जीवनात माणसाला खूप अनुभव येतात. या अनुभवातूनच माणूस कसे जीवन जगायचे हे ठरवतो. माणूस आपले हे जीवन ध्येयासाठी जगतो. कारण प्रत्येक माणसाचे काही ना काही ध्येय असते. माणूस आपले हे जीवन आपले ध्येय पूर्ण करण्यासाठी घालवतो.

या जीवनात आपल्याला खूप काही करण्यासारखे असते पण आपले त्याकडे लक्ष नसते. आपण आपले जीवन आपल्यासाठी जगणे असे नाही आपण दुसऱ्यासाठी जगायला हवं. जी माणसं स्वतःसाठी जगतात ती आयुष्यभर सुखी होत नाही आणि जी माणसे जन्माला आल्यापासून ते मरेपर्यंतच्या प्रवासात अर्थात या जीवनात दुसऱ्यांसाठी जगले त्यांचे दुःख आपले समजून दुःख वाटून घेतले. प्रत्येक संकटात मदतीचा हात दिला. असे जर जीवन जगले तर आपले जीवन खूप सुंदर बनून जाईल. प्रत्येक माणसाला या जीवनातल्या प्रवासात सुख-दुःखाचे अनुभव येतात. आपले हे जीवन ऊन-सावलीप्रमाणे असते. आपल्या जीवनात सुख-दुःख येत असतात. जीवनात सुखापेक्षा दुःख अधिक असते. आपण या दुःखाला घेऊन बसण्यापेक्षा त्या दुःखाला सामोरे जावे म्हणजे आपल्या जीवनात सुख येईल.

सुख हे क्षणभंगूर असते. आपल्या आयुष्यात आपण हसत-खेळत सुख-दुःखाची गाणी गायची असतात. प्रत्येकाला दुःख असते. गरिबांना दुःख असते आणि श्रीमंतांनाही दुःख असते. जरी तो खूप श्रीमंत जरी असला जरी अमाप संपत्ती त्याच्याकडे असली तर त्याला सर्व सुख मिळाले असे होत नाही. पैशाने सर्व सुख विकत घेता येत नाही. श्रीमंत माणूस कोणत्या ना कोणत्यातरी कारणाने दुःखी असतो. पण गरिबांना अनेक प्रकारची दुःख असतात. दुःख कसे झेलावे हे त्यांना माहित असते. गरिब माणसे समाधानवृत्तीचे असतात. जे आहे त्यातच समाधानी आहे असे ते मानतात. त्यामुळे ते श्रीमंतांपेक्षा जास्त सुखी असतात. आपले हे जीवन एका फुलाप्रमाणे असते. ते फुल मिळविण्यासाठी आपल्याला त्या काट्यांचा सामना करावा लागतो. त्यानंतर ते फुल आपल्याला मिळते. अशाचप्रकारे जीवनात आपल्याला सुख मिळविण्यासाठी आपल्याला अनेक संकटांना सामोरे जावे लागते. यातच आपल्याला जीवन म्हणजे काय असते हे कळते.

कवी पु. ल. देशपांडे यांनी आपल्या काव्यरचनेत म्हटले आहे की, 'जीवन हे खूप सुंदर आहे, ते थोडं जगून तर बघ.' जीवनात सुख-दुःख ही येतच असतात. म्हणजेच आपण चिमुटभर दुःखाने न कोसळता, दुःखाचे

पहाड चढून बघावे. दुःखाचे पहाड चढल्यावर आपल्याला यश हे मिळतेच. आपल्या जीवनात अपयश हे येतच राहते. पण त्या अपयशाकडे आपण निरखून पहिले पाहिजे. तेंव्हा आपल्याला जीवनात यशस्वी होता येते. अपयश ही यशाची पहिली पायरी असते. आपल्याला घरटं बांधणं सोपं वाटतं. पण ते घरटं बांधण्यासाठी जी मेहनत घ्यावी लागते ती कष्टदायक असते. आणि कष्ट केल्याशिवाय जीवनात आपल्याला कधीच सुख-समाधान मिळत नाही. माणसाला कोणतेही दुःख आले की, माणूस लगेच मरणाचा विचार करायला लागतो. त्याला ते दुःख सहनच होत नाही. जगण्यात ज्या वेदना असतात त्या कमी असतात आणि मरण्यात ज्या वेदना असतात त्या असह्य असतात हे माणूस विसरतो. जगण्यात ज्या वेदना असतात त्यावर उपाय निघू शकतो पण मरण्यात ज्या वेदना असतात त्यावर कधीच उपाय निघू शकत नाही.

माणसाला जीवन हे एकदाच मिळालेलं असतं. त्या जीवनाचं सोनं कसं करता येईल हे ज्याचे त्यानेच ठरवावे. कारण आपल्याला जीवन हे एकदाच मिळालेलं असतं. जीवनात आपल्याला खूप काही करण्याजोगं असतं पण आपलं तिकडे लक्ष नसतं. कोणी नावं ठेवलं म्हणून जीवन जगणं सोडायचं नसतं. आपले चांगले काम आपण करत जायचे असते. लोकं नावे ठेवून दुसऱ्यांचे जीवन खराब करत असतात. पण कोणी पाय ओढले म्हणून आपण परतायचं नसते त्यावेळी आपले सामर्थ्य दाखवायचं असतं. या जीवनात आपल्याला अपयश आले म्हणून खचून न जाता आपल्या जिद्दीच्या बळावर आपलं जीवन सार्थक करायचं असतं. आपल्या जीवनात अनेक संकटे येत असतात. आपण त्या संकटांना ना घाबरता त्या संकटांना सामोरे गेलो तर जीवन खूप सुंदर बनून जाईल आणि आपले जीवन सार्थक होईल. कष्ट केल्याशिवाय जसे आपल्याला पैसा मिळत नाही. तसे जीवनात अनेक संकटे झेलाल्याशिवाय आपल्याला खऱ्या सुखाची किंमत कळत नाही. ज्यांना सुखाची किंमत कळते ते या जीवनात यशस्वी होतात. आणि त्यांचेच जीवन सार्थक बनते. आणि ज्यांना सुखाची किंमत कळत नाही ते जीवनात कधीच यशस्वी होत नाही. दुसऱ्यांसाठी जीवन जगणे यातच मोठे सुख असते.

महात्मा गांधीजींनी आपले संपूर्ण जीवन भारतीय लोकांना स्वातंत्र्य मिळविण्यासाठी घालवलं. त्यांना इतरांच्या सुखात आपले सुख दिसत होते. त्यामुळे त्यांचे जीवन खूप सुंदर बनून गेले. आपले जीवन आपण कसे जगावे हे आपणच ठरवावे. जीवन हे खूप सुंदर आहे. जीवन जगले तर खूप सुंदर बनून जाईल. जीवन हे एक स्वर्ग आहे. जीवन हे चांगल्यापरीनं जगता येते आणि जर जीवन चांगल्यापरीनं जगता आले नाही तर ते जीवन नारकापेक्षाही वाईट असते. जीवन हा एक रस्ता आहे. त्या रस्त्यावर चालत असताना आपल्याला अनेक व्यक्ति भेटतात. या जीवनाच्या वाटेवर फारच थोडी लोक साथ देणारी असतात पण

मात करणारी लोक अनेक असतात. जीवन म्हणजे एक रस्ता. या रस्त्यावरून आपल्याला एकटेच चालावं लागतं कारण जी लोकं आपल्या स्वतःचाच विचार करत असतात, आपल्या

सुखाचा विचार करत असतात ती दुसऱ्यांच्या दुःखाचा विचार कधीच करत नाहीत. त्यामुळे आपले दुःख आपल्यालाच दूर करावे लागते. आणि आपले जीवन आपल्याला एकटेच जगावं लागतं. ज्याप्रमाणे आपण जगात येताना एकटेच असतो आणि जगातून जातानाही एकटेच असतो. त्याप्रमाणे आपले जीवन जगण्याचा अधिकार हा आपल्या एकट्याचा असतो.

फुले आदित्य रघुनाथ
द्वितीय वर्ष डी फार्मसी

2. विश्वास

किती छोटा शब्द ना जो श्वासाप्रमाणे जपणे आवश्यक आहे तोच विश्वास असतो, आणि म्हणूनच त्याला वि-श्वास म्हणत असावे कदाचित जशी श्वासाची हमी नाही कि तो केव्हा बंद होईल तसेच हल्ली विश्वासाचे झालेले आहे, कोण कधी तुमचा विश्वास तोडेल याचा ही काहीच नेम नाही. आपण एखाद्यावर विश्वास ठेवतो म्हणजे काय करतो, तर ही व्यक्ती मला कधीच फसवणार नाही, कधी आणि कुठल्याच परिस्थितीत दगा देणार नाही, याची आपल्या मनाशी खुणगाठ बांधून ठेवतो, आपण विश्वास ठेवतो म्हणजे आपण समोरच्याच्या तुम्ही जेव्हा या जगाचा निरोप घ्याल तेव्हा तुमच्या आयुष्यातल्या अशा व्यक्तीची संख्या मोजा, ज्यांनी तुम्ही विश्वास हे विविध वस्तूशी, व्यक्तीशी, अन्य प्राण्यांशी, विचारप्रणालींशी, मूल्यांशी, तत्वांशी किंवा अद्भूत, कल्पित मानल्या जाणाऱ्या विषयांशीही जडणारे भावनात्मक नाते आहे. 'ईश्वराच्या अस्तित्वावर माझा विश्वास आहे', 'त्या माणसाच्या प्रामाणिकपणावर माझा विश्वास आहे', 'तुम्ही निश्चितपणे विजयी व्हाल, असा मला विश्वास वाटतो', अशी वा अशा प्रकारची विधाने दैनंदिन जीवनात आपण अनेकदा ऐकतो. त्यांचा आशय लक्षात घेतला, तर 'विश्वास' ह्या शब्दाचा अर्थ 'खात्री', 'श्रद्धा' ह्या शब्दांच्या अर्थाजवळ येतो, असे दिसून येईल. विशेषतः ईश्वराच्या अस्तित्वावरील विश्वासाला 'श्रद्धा' हाच शब्द सामान्यतः वापरला जातो.

विश्वास निर्माण करणारे काही घटक व्यक्तिमनाच्या बाहेरचे, तर काही व्यक्तीमनातले असतात. व्यक्तिमनाच्या बाहेरचे जे घटक असतात, त्यांत निरनिराळ्या स्रोतांपासून मिळालेली माहिती हा घटक विशेष महत्वाचा होय. उदा., दूरदर्शन, नभोवाणी, वर्तमानपत्रे ह्यांसारख्या प्रसारमाध्यमांतून जे संदेश पुन्हा पुन्हा दिले जातात, ते त्यांच्या प्रभावी सूचनक्षमतेमुळे त्यांच्यावरील विश्वास उत्पन्न करतात. उदा., दूरदर्शनवरील विविध उत्पादनांच्या जाहिराती. त्या पाहून ती उत्पादने अत्यंत दर्जेदार आणि खात्रीलायक गुणवत्तेची असली पाहिजेत असा विश्वास कित्येकांच्या मनात निर्माण होऊ शकतो. तसेच वर्तमानपत्रांतून प्रसिद्ध झालेली वृत्तेही शंभर टक्के विश्वसनीय म्हणून अनेक लोक स्वीकारीत असतात.

प्रत्यक्ष अनुभवामुळेही विश्वास निर्माण होतो. एखाद्या व्यक्तीच्या प्रामाणिकपणावरील इतरांचा विश्वास हा त्या व्यक्तीच्या प्रामाणिकपणाचा नेहमीच अनुभव येत गेल्यामुळे निर्माण झालेला असतो. अशा व्यक्तींनी पुरविलेल्या माहितीवरही विश्वास टाकला जातो. तथापि कधी कधी वृत्त पुरविणारी व्यक्ती वा माध्यम खात्रीलायक नसतेही. परंतु त्या स्रोतापासून वा सूत्रापासून मिळालेली माहिती ज्यांच्या सोयीची असते, त्यांचा तिच्यावर त्वरित विश्वास बसतो. काही व्यक्तींची एक विशिष्ट प्रतिमा निरनिराळ्या प्रसारमाध्यमांतून निर्माण करण्यात आलेली असते. त्या व्यक्ती प्रत्यक्षात कशा आहेत, ह्याचा काहीच अनुभव नसताना तीच प्रतिमा विश्वासाहं म्हणून स्वीकारण्याची सर्वसामान्य माणसांची वृत्ती असते. एखादी राजकीय विचारप्रणालीही प्रसारमाध्यमांद्वारे केल्या जाणाऱ्या परिणामकारक प्रचारातून लोकहिताची कशी आहे हे दाखवून तिच्यासंबंधी लोकांचा विश्वास निर्माण केला जातो.

अनेक लोक दीर्घकाळ जे करीत आले, ते इष्टच असले पाहिजे ह्या विश्वासामुळेच अनेक पारंपरिक चालीरीती कोणतीही चिकित्सा न करता स्वीकारल्या जातात. धर्मग्रंथांतील प्रत्येक वचनावरील विश्वास हा ह्याच पद्धतीने निर्माण झालेला असतो.

विश्वास निर्माण करणारे काही घटक व्यक्तिमनाच्या बाहेर जसे असतात, तसे काही व्यक्तिमनातही असतात. आपल्या परिसरातील घटकांना सर्व व्यक्ती सारख्याच पद्धतीने प्रतिक्रिया देत नाहीत. व्यक्तीचे वय, तिची मानसिक वाढ, तिचा अनुभव, तिच्या व्यक्तिमत्वातील परिपक्वता अशा अनेक घटकांवर त्या - त्या व्यक्तीची प्रतिक्रिया अवलंबून असते. त्यामुळे विविध व्यक्तींच्या विश्वासांचे जगही वेगवेगळे असते. उदा., आईवडील, शिक्षक ह्यांची मते लहान मुले चिकित्सा न करता खरी म्हणून विश्वासाने स्वीकारतात. त्याचप्रमाणे विचार करण्याची जबाबदारी टाळणारे काही प्रौढही इतर जे काही सांगतात, ते सर्व विश्वासाह मानून त्यांच्या मतांवर विश्वासाने अवलंबून राहतात. मानसिक रूग्णांच्या मनात वस्तुस्थितीशी विसंगत अशा प्रकारचे अनेक विश्वास निर्माण होतात. तथापि ह्या प्रकारच्या विश्वासाला संभ्रम ही संज्ञा योग्य ठरते. काही मनोविकृत स्वतःला राजा, सर्वसत्तावंत, परमेश्वर मानतात. तर काही मनोरूग्ण स्वतःला पापी, गुन्हेगार समजतात.

विश्वास ठेवणे आणि शास्त्रीय पुराव्यांनी सिद्ध झालेल्या वस्तुस्थितीचा स्वीकार करणे ह्यांत फरक करावा लागेल. उदा., 'पृथ्वी गोल आहे, ह्यावर माझा विश्वास आहे' असे म्हणणे चमत्कारिक ठरेल. 'विश्वास' हा वाय-फायसारखा असतो. दृष्टीस पडत नाही, दिसत नाही, पण तो तुम्हाला जे पाहिजे आहे, त्याच्याशी जोडून देतो. विश्वास म्हणजे काय? एखादी व्यक्ती आपल्याला कधीही फसविणार नाही, आपले वाईट चिंतणार नाही, करणार नाही, आपल्याशी नेहमी प्रामाणिक असेलही त्या व्यक्तीविषयीची भावना म्हणजे 'विश्वास'. ती व्यक्ती आई, वडील, बहीण, भाऊ, मित्र-मैत्रीण, नातेवाईक कोणीही असू शकते. अगदी नोकरसुद्धा. आपल्याला असलेली एक वाईट सवय म्हणजे, घरातील एखादी अगदी क्षुल्लक वस्तू जरी सापडत नसेल तर ती नोकराने उचलली असेल, हा संशय मनात प्रथम येऊन जातो. ते बरेचदा खोटे ठरते. एका अतिश्रीमंत कुटुंबात सरूमावशी अठरा एकोणीस वर्षे काम करत होती. आपल्या चार वर्षांच्या मुलाला कडेवर घेऊन काम शोधणाऱ्या सरूला या कुटुंबाने काम दिले, थारा दिला. सुरुवातीला तिच्यावर प्रत्येक जण लक्ष ठेवून असायचा. अनोळखी बाई काय करेल याचा नेम नाही, हाच विचार असायचा. सरूची सरूमावशी झाली ती, इतके प्रेम तिने

सर्वाना दिले. अंग मोडून काम केले. घर सर्व दृष्टीने सांभाळले. मालकांनी पण तिच्या मुलाला शिकवले. हळूहळू व्यवसाय शिकवला. सगळं काही छान सुरु असताना कपाटातील काही दागिने नाहीसे झाल्याचे घरातील सुनेच्या लक्षात आले. सरुमावशीची चौकशी झाली, पण तिने दागिन्यांना हात लावला नाही याची सर्वाना खात्री होती. कोणीही तिच्यावर अविश्वास दाखविला नाही. दागिने कोणी नेले असतील हे तिनेच घरच्यांना सांगितले. सगळे अवाकझाले. तरी चोर सापडायलाच हवा होता म्हणून अचानक संशयित व्यक्तीची झडती घेतली. तिने खूप आकांडतांडव केले. 'माझ्यापेक्षा जास्त विश्वास तुमचा सरुवर आहे' वगैरे बोलून रडारड केली. दागिने तिच्याकडे सापडले. 'तुम्ही माझ्याबरोबर मुलाचे आयुष्य घडविले, तुमचा विश्वासघात मी जिवावर बेतले तरी करणार नाही,' असे बोलून सरुमावशींनी सर्वांची मने परत एकदा जिंकली.

एका रोग्याचा डॉक्टरांवरचा विश्वास वेगळाच असतो. एका रुग्णाची शस्त्रक्रिया होती. महिनाभर उपचार झाल्यानंतर शस्त्रक्रियेकरिता फिट असलेला तो रोगी आयत्या वेळी ढेपाळला. त्याला नैराश्य आले. 'ऑपरेशन करताना मी मरून जाईन' असे म्हणू लागला. शल्यचिकित्सकाने त्याचा हात धरला. डोक्यावरून हात फिरवला. म्हणाले, 'मी आहे. मनातील वाईट विचार काढून फेक.' या एका वाक्याने जादू केली. रुग्ण म्हणाला, 'मला या स्टेजपर्यंत यशस्वीपणे आणलंत, पुढे नक्कीच न्याल.' रोगी ठणठणीत बरा झाला हे सांगायला नकोच!

राऊत निलेश दत्तात्रय

द्वितीय वर्ष डी फार्मसी

3. माणूसकी हरवली

हल्लीच्या धकाधकीच्या जीवनात माणसाला माणसाकडे लक्ष द्यायला वेळ नाही. घरात, समाजात, प्रवासात, माणूसकी हरवत चालली आहे याचं फार दुःख आहे. प्रत्येक क्षणाला माणूसकी हरवल्याचं दर्शन घडत आहे. आज माणसातला माणूस मरून पडलाय की काय असं वाटू लागलं आहे. मोठी दुर्घटना घडते, इमारत कोसळते, अपघात होतो. ढिगाऱ्याखाली माणसं मरून पडली असताना हे सारं पाहण्यासाठी गर्दी होते ती माणूसकी हरवलेल्या माणसांची. अशा वेळी मोठी व्यक्ती येते व मदत (अर्थिक) करण्याचे अश्वासन देते आणि निघून जाते. त्याच ठिकाणी दुसरीकडे गर्दीतलाच एक माणूस ढिगाऱ्याखाली मेलेल्या, गाडल्या गेलेल्या हाडामासाच्या माणसाच्या अंगावरचे मौल्यवान वस्तू काढण्यात मग्न असतो व दुसरा अपघाताचे छायाचित्रे, चलचित्र काढण्यात मग्न असतो. जर एखादी मौल्यवान वस्तू माणूस काढू शकत नाही तर अक्षरशः हातात सोन्याची अंगठी असलेले बोटंच छाटून घेऊन जाण्याचा प्रकार घडताना दिसतो. अशावेळी मदतीचा हात देणाऱ्या गर्दीची फार गरज असते.

रस्त्यावर वाहणाचा अपघात झाल्यावर हीच तोबा गर्दी जमते. माणूस रक्ताच्या थारोळ्यात पडला असताना तो जीव वाचवण्यासाठी मदतीचा हात मागत असतो. तेथेही गर्दीत माणसांची अपघाताचे छायाचित्रे काढण्यास चढाओढ लागलेली असते. अशावेळी जखमीला वेळेवर मदत न मिळाल्यामुळे प्राणही गमवावे लागतात. काहीजण तर असेही असतात कि ते गर्दीत येत नाही.

लांबूनच पाहून निघून जातात कारण त्यांच्या मनाला असं वाटत असतं कि, आपण ज्या कामाला जात आहे तेथे जाण्यास उशीर होत आहे. पण त्यांना हे कळत नाही की, आपण जर जखमीला मदत करण्यास उशीर केला तर तो देवाघरी लवकर निघून जातील.

खूप दान धर्म करणारी मंडळी या जगात आहेत. एकीकडे असेही चित्र दिसतं की, दान धर्म करणारी व्यक्ती घरात असणाऱ्या (थकलेले) आई वडीलांकडे अजिबात लक्ष देत नाही. कधी काळी थकलेल्या आई वडिलांना त्रासही दिला जातो. घरात आई वडिलांना उपाशी ठेवून बाहेर दान धर्म करत असताना त्यांना पुण्य कसे लाभेल. माणूसकी हरवलेला मुलगा घरात असेल तर आई वडिलांचे असेच हाल होणारच.

जीवाला वैतागलेली व्यक्ती जेव्हा आत्महत्येचा प्रयत्न करत असते तेव्हा आजूबाजूची जनता फक्त तमाशा बघत असते. आत्महत्या करणाऱ्या व्यक्तीला वाचवण्याचा कोणीही प्रयत्न करीत नाही. याच्या उलट ती व्यक्ती कशी आत्महत्या करत आहे हे सारे भ्रमणध्वनी मध्ये टिपण्याचा प्रयत्न माणूसकी मेलेली गर्दी करत असते. ही आत्महत्या जलद गतीने जगाकडे कशी पसरेल याचाही प्रयत्न सर्वांचा सुरू असतो.

एक गोष्ट मान्य आहे की आपल्या स्वतःच्या एका चुकीमुळे फार मोठी किंमत आपल्याला मोजावी लागते. आजच्या जगात समोरचा व्यक्ती चुकत आहे व त्यामुळे मोठं नुकसान होऊ शकतं याची जाणीव असूनही कोणीही चुका करणाऱ्या व्यक्तीला थांबवत नाही. याचं एक उदाहरण द्यायचं म्हटलं तर ते आहे रेल्वेचा प्रवास. रेल्वेच्या डब्यात बसण्यासाठी जागा असूनही तरुण चालत्या गाडीत दरवाजाला लटकलेला असतो. लोकांचे लक्ष वेधण्यासाठी दरवाजाला लटकून “स्टंटबाजी” करीत असतो. असे करू नको तुझ्या जीवाला धोका आहे असं बोलणारी माणसं त्या क्षणी दिसत नाही उलट मागे उभा राहून तो किती खतरनाक खेळ खेळत आहे याचे चित्रीकरण तो भ्रमणध्वनी मध्ये टिपत असतो. शेवटी असा क्षण येतो की स्टंटबाजी करणाऱ्याचा चुकून हात सुटतो व तो खाली पडतो आणि मरण

पावतो. असे चलचित्र लगेच सोशल मिडीयावर पसरवले जातात. मागे उभे राहून चित्रीकरण करण्यापेक्षा स्टंटबाजी थांबवली असती तर एकाचा जीव वाचवला असता. पण नाही, माणसातली माणूसकीच मेली आहे ना त्याचा दोष तरी कोणाला देणार!

अतिवृष्टी होते, पूर येऊन जातो गरीबांचे घरं वाहून जातात अशा वेळी समाजसेवक, राजकारणी मंडळी, संस्था, बरेच मंडळ पूरग्रस्त भागात येऊन मदत करतात. त्याच पूरग्रस्त भागात वास्तव्यास असलेली व राजकारणात मुरलेली एक-दोन मंडळीही असतात. तीच मंडळी भेदभाव करत नागरिकांपर्यंत कमी-जास्त मदत पोहचवतात. काहीजणांकडे तर मदत पोहचतच नाही (मुद्दाम मदत केली जात नाही). नुकसान तर प्रत्येकाचे झालेले असते. मग प्रत्येकाला समान मदत का मिळत नाही? राजकारणात मुरलेल्यांची काही जणांची माणूसकीच हरवलेली असते त्याला आपण तरी काय करणार! पूरामध्ये एकीकडे माणूस आपला जीव वाचवण्याचा प्रयत्न करत असतो तर दुसरीकडे त्याच पूरच्या पाण्यात गुडघाभर उभा राहून काही जणांना स्वतःचे छायाचित्र (सेल्फी) काढण्याचा मोह आवरत नाही. पूरात वाहून जात असलेले संसार पाहत गर्दी उभी असते. एखाद्याचा जीव किंवा संसार वाचवण्याचा प्रयत्न न करता संसार किंवा माणूस वाहत असताना छायाचित्र काढण्यात माणसं व्यस्त असतात.

पूरग्रस्त भागात राहणाऱ्यांना जेव्हा शासकीय मदत मिळण्याची वेळ येते तेव्हाही माणूसकी मेलेल्या, राजकारणात असलेल्या माणसांचे दर्शन घडते. सरकार प्रत्येक कुटुंबाला ठराविक रक्कम देण्याचे ठरवते. ठरलेली रक्कम पूरग्रस्त भागात पोहचत नाही कारण सरकार आणि सामान्य जनता या दोघांत भ्रष्ट नेते मंडळी असतात. राजकारणात असलेली मंडळी आपली तिजोरी भरून घेतात व नंतर उरलेली रक्कम गरीब जनतेमध्ये वाटतात. येथेही राजकारणात असलेल्या, व समाजाच्या कल्याणासाठी निवडलेल्या व्यक्तींची माणूसकी मेलेली असते.हल्लीच्या धकाधकीच्या जीवनात माणसाला माणसाकडे लक्ष द्यायला वेळ नाही. घरात, समाजात, प्रवासात, माणूसकी हरवत चालली आहे याचं फार दुःख आहे. प्रत्येक क्षणाला माणूसकी हरवल्याचं दर्शन घडत आहे. आज माणसातला

माणूस मरून पडलाय की काय असं वाटू लागलं आहे. मोठी दुर्घटना घडते, इमारत कोसळते, अपघात होतो. ढिगाऱ्याखाली माणसं मरून पडली असताना हे सारं पाहण्यासाठी गर्दी होते ती माणूसकी हरवलेल्या माणसांची. अशा वेळी मोठी व्यक्ती येते व मदत (अर्थिक) करण्याचे अश्वासन देते आणि निघून जाते. त्याच ठिकाणी दुसरीकडे गर्दीतलाच एक माणूस ढिगाऱ्याखाली मेलेल्या, गाडल्या गेलेल्या हाडामासाच्या माणसाच्या अंगावरचे मौल्यवान वस्तू काढण्यात मग्न असतो व दुसरा अपघाताचे छायाचित्रे, चलचित्र काढण्यात मग्न असतो. जर एखादी मौल्यवान वस्तू माणूस काढू शकत नाही तर अक्षरशः हातात सोन्याची अंगठी असलेले बोटच छाटून घेऊन जाण्याचा प्रकार घडताना दिसतो. अशावेळी मदतीचा हात देणाऱ्या गर्दीची फार गरज असते.

रस्त्यावर वाहणाचा अपघात झाल्यावर हीच तोबा गर्दी जमते. माणूस रक्ताच्या थारोळ्यात पडला असताना तो जीव वाचवण्यासाठी मदतीचा हात मागत असतो. तेथेही गर्दीत माणसांची अपघाताचे छायाचित्रे काढण्यास चढाओढ लागलेली असते. अशावेळी जखमीला वेळेवर मदत न मिळाल्यामुळे प्राणही गमवावे लागतात. काहीजण तर असेही असतात कि ते गर्दीत येत नाही. लांबूनच पाहून निघून जातात कारण त्यांच्या मनाला असं वाटत असतं कि, आपण ज्या कामाला जात आहे तेथे जाण्यास उशीर होत आहे. पण त्यांना हे कळत नाही की, आपण जर जखमीला मदत करण्यास उशीर केला तर तो देवाघरी लवकर निघून जातील.

खूप दान धर्म करणारी मंडळी या जगात आहेत. एकीकडे असेही चित्र दिसतं की, दान धर्म करणारी व्यक्ती घरात असणाऱ्या (थकलेले) आई वडीलांकडे अजिबात लक्ष देत नाही. कधी काळी थकलेल्या आई वडिलांना त्रासही दिला जातो. घरात आई वडिलांना उपाशी ठेवून बाहेर दान धर्म करत असताना त्यांना पुण्य कसे लाभेल. माणूसकी हरवलेला मुलगा घरात असेल तर आई वडिलांचे असेच हाल होणारच.

जीवाला वैतागलेली व्यक्ती जेव्हा आत्महत्येचा प्रयत्न करत असते तेव्हा आजूबाजूची जनता फक्त तमाशा बघत असते. आत्महत्या करणाऱ्या व्यक्तीला वाचवण्याचा कोणीही प्रयत्न करीत नाही. याच्या उलट ती व्यक्ती कशी आत्महत्या करत आहे हे सारे भ्रमणध्वनी मध्ये टिपण्याचा प्रयत्न माणूसकी मेलेली गर्दी करत असते. ही आत्महत्या जलद गतीने जगाकडे कशी पसरेल याचाही प्रयत्न सर्वांचा सुरू असतो.

एक गोष्ट मान्य आहे की आपल्या स्वतःच्या एका चुकीमुळे फार मोठी किंमत आपल्याला मोजावी लागते. आजच्या जगात समोरचा व्यक्ती चुकत आहे व त्यामुळे मोठं नुकसान होऊ शकतं याची जाणीव असूनही कोणीही चुका करणाऱ्या व्यक्तीला थांबवत नाही. याचं एक उदाहरण द्यायचं म्हटलं तर ते आहे रेल्वेचा प्रवास. रेल्वेच्या डब्यात बसण्यासाठी जागा असूनही तरूण चालत्या गाडीत दरवाजाला लटकलेला असतो. लोकांचे लक्ष वेधण्यासाठी दरवाजाला लटकून “स्टंटबाजी” करीत असतो. असे करू नको तुझ्या जीवाला धोका आहे असं बोलणारी माणसं त्या क्षणी दिसत नाही उलट मागे उभा राहून तो किती खतरनाक खेळ खेळत आहे याचे चित्रीकरण तो भ्रमणध्वनी मध्ये टिपत असतो. शेवटी असा क्षण येतो की स्टंटबाजी करणाऱ्याचा चुकून हात सुटतो व तो खाली पडतो आणि मरण पावतो. असे चलचित्र लगेच सोशल मिडीयावर पसरवले जातात. मागे उभे राहून चित्रीकरण करण्यापेक्षा स्टंटबाजी थांबवली असती तर एकाचा जीव वाचवला असता. पण नाही, माणसातली माणूसकीच मेली आहे ना त्याचा दोष तरी कोणाला देणार!

अतिवृष्टी होते, पूर येऊन जातो गरीबांचे घरं वाहून जातात अशा वेळी समाजसेवक, राजकारणी मंडळी, संस्था, बरेच मंडळ पूरग्रस्त भागात येऊन मदत करतात. त्याच पूरग्रस्त भागात वास्तव्यास असलेली व राजकारणात मुरलेली एक-दोन मंडळीही असतात. तीच मंडळी भेदभाव करत नागरिकांपर्यंत कमी-जास्त मदत पोहचवतात. काहीजणांकडे तर मदत पोहचतच नाही (मुद्दाम मदत केली जात नाही). नुकसान तर प्रत्येकाचे झालेले असते. मग प्रत्येकाला समान मदत का मिळत नाही?

राजकारणात मुरलेल्यांची काही जणांची माणूसकीच हरवलेली असते त्याला आपण तरी काय करणार! पूरामध्ये एकीकडे माणूस आपला जीव वाचवण्याचा प्रयत्न करत असतो तर दुसरीकडे त्याच पूराच्या पाण्यात गुडघाभर उभा राहून काही जणांना स्वतःचे छायाचित्र (सेल्फी) काढण्याचा मोह आवरत नाही. पूरात वाहून जात असलेले संसार पाहत गर्दी उभी असते. एखाद्याचा जीव किंवा संसार वाचवण्याचा प्रयत्न न करता संसार किंवा माणूस वाहत असताना छायाचित्र काढण्यात माणसं व्यस्त असतात.

पूरग्रस्त भागात राहणाऱ्यांना जेव्हा शासकीय मदत मिळण्याची वेळ येते तेव्हाही माणूसकी मेलेल्या, राजकारणात असलेल्या माणसांचे दर्शन घडते. सरकार प्रत्येक कुटुंबाला ठराविक रक्कम देण्याचे ठरवते. ठरलेली रक्कम पूरग्रस्त भागात पोहचत नाही कारण सरकार आणि सामान्य जनता या दोघांत भ्रष्ट नेते मंडळी असतात. राजकारणात असलेली मंडळी आपली तिजोरी भरून घेतात व नंतर उरलेली रक्कम गरीब जनतेमध्ये वाटतात. येथेही राजकारणात असलेल्या, व समाजाच्या कल्याणासाठी निवडलेल्या व्यक्तींची माणूसकी मेलेली असते.

बगळे निखिल रमेश

द्वितीय वर्ष डी फार्मसी

4. समाजामध्ये आजच्या स्त्रीला समानतेची वागणूक मिळते का ?

स्त्रियांचे स्थान काय?

ज्या क्षणी स्त्रियांना मतदानाचा अधिकार मिळाला. ते म्हणजे समानतेचं आणि स्वातंत्र्यचं प्रतिक बनलं. पण वास्तव जगात मात्र स्त्रियांना समाजात विशेष स्थान तसं दिसतं नाही. म्हणून हुंडाबळी, स्त्री गर्भाची हत्या आणि इतर अशा स्वरूपाचे गुन्हे समाजात घडत असताना दिसतात. आपण देवाची आराधना करतो. आपल्या राज्यघटनेत स्त्रियांना पुरुषांच्या बरोबरीने अधिकार दिले आहेत. (शंकराचे अर्धनारी नटेश्वर हे रूप आहे. त्यातून हेच प्रतीक होतं की शंकराने स्त्री-पुरुष समानतेचा स्वीकार केला आहे.) आपले जुने धर्मग्रंथ आणि आपला इतिहास स्त्रियांचे गुणवर्णन केलेले असते. पण खरोखर आपल्या देशात स्त्रियांना सुरक्षित वाटते का? स्वातंत्र्याचा आनंद खऱ्या अर्थाने त्यांना उपभोगायला मिळतो का? समाजात त्यांना समानतेची वागणूक मिळते का? कदाचित काही थोड्या स्त्रियांना मिळत असत. सर्वसाधारणपणे स्त्रियांची ओळख अशी करून देण्यात येते “कोणाची तरी मुलगी पत्नी किंवा माता” बरेच भारतीय स्त्रियांना वयकतीक बाबीत सुद्धा मत देण्याचा अधिकार नसतो. अनेकदा स्त्रिया स्त्रियांच्या शत्रू बनतात. पण अशा वातावरणात सुद्धा स्त्रिया राहतात आणि आपल्या क्षेत्रात यश मिळतात. ही खरोखरच लक्षणीय गोष्ट आहे आणि तेही सुखसमाधानाने आज एकविसाव्या शतकात भारतीय स्त्री नव्या वळणावर येऊन पोहोचली आहे. जागतिक पातळीवर सर्व क्षेत्रात स्त्रीने पदार्पण केले आहे. सतीची चाल, पडदा पद्धती, बालविवाह या प्रथा इतिहासजमा झालेल्या आहेत. बारकाईने निरीक्षण केल्यास असे दिसून येते की हे सर्व बदल वरवरचे आहेत. जीवनाच्या विचारांचा गाभा अजूनही जुनाच वाटतो. स्त्रियांवर होणारे अत्याचार, मानसिक छळ, तिच्याकडे कामवासनेने केवळ उपभोगाची वस्तू म्हणून पाहणे या सान्या गोष्टी पुरुषाला पुरुषार्थाच्या गौरवाच्या वाटत राहिल्या. कारण शतकानुशतके हेच जीवन जगलेल्या स्त्रीला या गोष्टींची जणू सवयच झाली. स्त्रीचे पारतंत्र्य समाजाच्या व तिच्या अंगवळणी पडले.

परंतु स्त्री ही पुरुषापेक्षा अधिक सक्षम असल्याचे निसर्गाने ही दाखवून दिले आहे.ते अंतराळात यात्रेसाठी घेतलेल्या विविध चाचण्या असे आढळून आले की स्त्रियांवर पृथ्वीच्या गुरुत्वाकर्षणाच्या कक्षेतून बाहेर पडल्या मुळे निर्माण होणाऱ्या परिस्थितीचा परिणाम कमी प्रमाणात होतो. यावरून स्त्री ही निसर्गतः सक्षम असल्याचे दिसते. शेवटी श्रेष्ठतेचा वाद निरर्थक आहे, प्रश्न आहे तो समानतेचा. खरंच स्त्रियांना आपण समान वागणूक देतो का?ह्याच प्रश्न वर्षनुवर्षे उपस्थित करून " स्त्री पुरुष समानता" हा प्रश्न केवळ या *महिला दिनाच्या* दिवशी बोलण्यापुरते सीमित न रहाता भारतीय स्त्री जागतिक स्तरावर सर्व क्षेत्रात रांगेत कशी उभी राहिल या दृष्टीने , स्त्री विषयक ऐक पावून पुढे टाकूया... या देशाच्या महिलांना जेव्हा सुरक्षित वाटण्या बरोबर देशाचा पाठींबा तिच्या पाठीशी राहिल,या नारीशक्ती चा देशाच्या उन्नती साठी उपयोगी ठरेल तो सोन्याचा दिवस ठरेल. या साठी स्त्रीला सन्मान देणे व तिच्याकडे आदराने पाहणे गरजेचे आहे.माझ्या कडे आनंदी नावाची बाई कामाला आहे . घरची परस्तिती गरीब.ती आपल्या खासगी आयुष्याबद्दल एकही शब्द काढत नसे. नेहमी हसत असे अंगावर नीटनेटके सुती साडी. समाधानी होती. घर काम करत असताना गाणी गुणगुणायची तिला सवय होती.आमच्या सर्व मागण्या ती अगदी हसत मुखाने आनंदाने पुरवायची, तिला मी दुःखी चेहऱ्यानेकुरकुर करताना कधी पाहिलं नाही.असंच एक दिवस घरात आनंदी आणि मी अशा दोघीच असताना.

कौटुंबिक हिंसाचार

स्त्रियांच्या होणाऱ्या कौटुंबिक छळास प्रतिबंध करण्यासाठी केंद्र शासनाने कौटुंबिक हिंसाचारापासून महिलांचे संरक्षण अधिनियम, 2005 व नियम 2006 संपूर्ण भारतात 26 ऑक्टोबर 2006 पासून लागू केला. कायद्याची माहिती नसेल तर त्याचा पीडित महिला लाभ घेवू शकत नाही. कौटुंबिक हिंसाचार कशास म्हणावे हे सर्वसामान्यांना समजावे एवढ्यासाठीच हा अल्पसा प्रपंच. वास्तविक स्त्री ज्या परिवारासोबत वा साथीदारासोबत एकाच छताखाली रहात असेल आणि तिचा छळ

त्या पुरुषाकडून होत असेल तर ती कौटुंबिक हिंसाचार कायद्यान्वये न्यायदंडाधिकाऱ्याकडे संरक्षण मागू शकते. थोडक्यात पीडित महिला व तिच्या मुलांना निवासाच्या अधिकारासह तिच्या सुरक्षितेचा, आर्थिक संरक्षणाचा आदेश न्यायदंडाधिकारी देवू शकतात. छळापासून संरक्षण मग ते शारीरिक, लैंगिक, आर्थिक, तोंडी किंवा भावनिक अत्याचार असोत महिलांना त्याविरुद्ध न्याय मागता येतो.

कौटुंबिक हिंसाचार म्हणजे काय

कौटुंबिक हिंसाचार म्हणजे शारीरिक, शाब्दिक, लैंगिक, मानसिक किंवा आर्थिक छळ, हुंडा किंवा मालमत्ता देण्यासाठी महिलेला अपमानित करणे, तिला शिवीगाळ करणे, विशेषतः अपत्य नसल्यामुळे तिला हिणवणे किंवा धमकावणे, त्रास देणे, दुखापत करणे, जखमी करणे किंवा पीडित महिलेचा जीव धोक्यात आणण्यास भाग पाडणे किंवा तिच्या कोणत्याही नातेवाईकाकडे हुंड्याची मागणी करणे व या सर्व गोष्टींचा दुष्परिणाम पीडित व्यक्ती अथवा तिच्या नातेवाईकांवर होणे तसेच आर्थिक छळ करणे म्हणजे महिलेचे स्वतःचे उत्पन्न, स्त्रीधन, मालमत्ता किंवा इतर आर्थिक व्यवहार किंवा तिच्या हक्काच्या कोणत्याही मालमतेपासून तिला वंचित करणे, घराबाहेर काढणे या बाबींना कौटुंबिक हिंसाचार म्हटले जाते. शारीरिक छळ शारीरिक छळात मारहाण, तोंडात मारणे, तडाखा देणे, चावणे, लाथ मारणे, गुद्दे मारणे, ढकलणे, लोटणे (जोराचा धक्का मारणे), इतर कोणत्याही पध्दतीने शारीरिक दुखापत किंवा वेदना देणे. या बाबींचा शारीरिक छळात समावेश होतो.

लैंगिक अत्याचार

लैंगिक अत्याचारामध्ये जबरदस्तीने समागम करणे, अशिल्ल फोटो काढणे, बिभत्स कृत्य जबरदस्तीने करावयास लावणे, तुमची समाजातील किंमत कमी होईल या दृष्टीने अश्लील चाळे करणे किंवा तुमची बदनामी करणे किंवा अनैसर्गिक अशिल्ल कृत्य करणे याबाबींचा समावेश होतो. तोंडी आणि भावनिक अत्याचार तोंडी आणि भावनिक अत्याचार जसे अपमान करणे, वाईट नावाने बोलावणे,

चारित्र्याबद्दल संशय घेणे, मुलगा झाला नाही म्हणून अपमान करणे, हुंडा आणला नाही म्हणून अपमान करणे. महिलेला किंवा तिच्या ताब्यात असलेल्या मुलाला शाळेत, महाविद्यालयात किंवा इतर शैक्षणिक संस्थांमध्ये जाण्यास मज्जाव करणे, नोकरी स्वीकारण्यास व करण्यास मज्जाव करणे, स्त्रीला व तिच्या ताब्यात असलेल्या मुलाला घरामधून बाहेर जाण्यास मज्जाव करणे, नेहमीच्या कामासाठी कोणत्याही व्यक्तीबरोबर भेटण्यास मज्जाव करणे, महिलेला विवाह करावयाचा नसल्यास विवाह करण्यास जबरदस्ती करणे, महिलेच्या पसंतीच्या व्यक्ती बरोबर विवाह करण्यास मज्जाव करणे, त्याच्या अथवा त्यांच्या पसंतीच्या व्यक्तीबरोबर विवाह करण्यास जबरदस्ती करणे, आत्महत्येची धमकी देणे इतर कोणतेही भावनात्मक किंवा तोंडी अपशब्द वापरणे यांचा समोवश होतो.

आर्थिक अत्याचार आर्थिक अत्याचारात हुंड्याची मागणी करणे, महिलेच्या किंवा तिच्या मुलांचे पालन -पोषणासाठी पैसे न देणे, महिलेला किंवा तिच्या मुलांना अन्न, वस्त्र, औषधे इत्यादी न पुरविणे, नोकरीला मज्जाव करणे, नोकरीवर जाण्यासाठी अडथळा उत्पन्न करणे, नोकरी स्वीकारण्यास संमती न देणे, पगारातून रोजगारातून आलेले पैसे काढून घेणे, महिलेला तिचा पगार, रोजगार वापरण्यास परवानगी न देणे, राहात असलेल्या घरातून हाकलून देणे, घराचा कोणताही भाग वापरण्यास किंवा घरात जाण्यास, येण्यास अडथळा निर्माण करणे, घरातील नेहमीचे कपडे, वस्तू वापरण्यापासून रोखणे, भाड्याच्या घराचे भाडे न देणे या बाबींचा समावेश होतो.

वास्तव नेमके याच्या उलट आहे. भारतीय संविधानाच्या कलम 14 नुसार भेदभावापासून मुक्ती, कलम 15 अन्वये स्त्री पुरुष समानता आणि कलम 21 अन्वये जीवित व स्वातंत्र्याचे संरक्षण करण्याचा हक्क महिलांनाही दिला आहे. तरीही महिला कौटुंबिक हिंसाचारास बळी पडतात. त्यांची प्रतिष्ठा सांभाळली जात नाही. समाजसुधारक, विचारवंतही आपल्या समाजाचे पूर्ण मानसिक परिवर्तन करू शकलेले नाहीत. समाज सुधारणा करण्यासाठी केवळ प्रबोधन पुरेसे नसते. दंडशक्तीही तितकीच महत्वाची आहे, म्हणून कौटुंबिक हिंसाचारास प्रतिबंध करणारा हा कायदा केंद्र सरकारने केला. या

कायद्याद्वारे पीडित महिलेला न्याय, संरक्षण मिळू शकते. या कायद्याच्या आधारे पीडित महिला तिच्या अथवा तिच्या मुलांविरुद्ध होणारे अत्याचार थांबवू शकते. स्त्रीधन, दागदागिने, कपडे इत्यादींवर ताबा मिळवू शकते. संयुक्त खाते अथवा लॉकर हिंसा करणाऱ्या पुरुषास वापरण्यास प्रतिबंध करू शकते. स्त्री ज्या घरात राहत असते ते घर सोडावे लागणार नाही. हिंसाकारी पुरुषास स्त्री राहात असलेले घर विकण्यास प्रतिबंध करू शकतो. वैद्यकीय उपचाराचा खर्च मागू शकतो भावनिक व शारीरिक हिंसाचाराबद्दल नुकसान भरपाई स्त्रीला मागता येते. त्याचप्रमाणे पीडित महिलेला मोफत कायदेविषयक केंद्राद्वारे सल्ला, सेवा पुरविणाऱ्या संस्था, वैद्यकीय सुविधा, निवासगृह इत्यादी मधून आवश्यक त्या सेवा सुविधा प्राप्त करून घेता येतात. भारतीय दंड संहिता 498 अ कलमाखाली पोलिसात तक्रार दाखल करता येते. त्याचप्रमाणे भारतीय दंडसंहितेच्या कलम 125 अंतर्गत मिळणाऱ्या पोटगी व्यतिरिक्त, अतिरिक्त पोटगी, स्वतःसाठी तसेच स्वतःच्या अपत्यासाठी मागता येते. या कायद्यांतर्गत कौटुंबिक हिंसाचाराने पीडित पत्नी, सासू, बहिण, मुलगी, अविवाहित स्त्री, आई, विधवा इत्यादी म्हणजे लग्न, रक्ताचे नाते, लग्न सदृश्य संबंध (लिव्ह इन रिलेशनशीप), दत्तकविधी अशा कारणाने नाते संबंध असणाऱ्या व कुठल्याही जाती धर्माच्या स्त्रिया तसेच त्यांची 18 वर्षाखालील मुले दाद मागू शकतात. या कायद्यांतर्गत छळ होत असलेली किंवा झालेली स्त्री संरक्षण अधिकाऱ्याला, सेवा पुरविणाऱ्या संस्थांना, तसेच पोलीस स्टेशन किंवा दंडाधिकाऱ्याकडे तोंडी किंवा लेखी तक्रार करू शकते.

- लट्ठे पूजा प्रशांत

प्रथम वर्ष डी फार्मसी

कविता

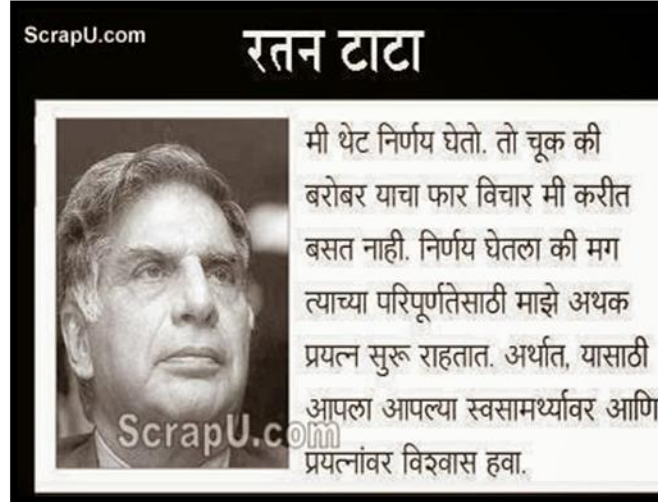
“जीवनाचे सार”

जन्माला आला आहेस
थोडं जगून बघ
जीवनात दुःख खूप आहे
थोडं सोसून बघ
चिमूटभर दुःखाने कोसळू नकोस
दुःखाचे पहाड चढून बघ
यशाची चव चाखून बघ
अपयश येतं निरखून बघ
डाव मांडण सोपं असतं
थोडं खेळून बघ
घरटं बांधण सोपं असतं
थोडी मेहनत करून बघ
जगणं कठीण मरणं सोपं असतं
दोन्हितल्या वेदना झेलून बघ
जगणं मरणं एक कोड असतं
जाता-जाता एवढे सोडवून बघ.

कोकरे प्रणाली अशोक
प्रथम वर्ष डी फार्मसी

“शिक्षण हे एक प्रभावी अस्त्र आहे,
जे वापरून तुम्ही प्रत्यक्ष जग बदलताना बघू शकता.
शिक्षक जीवनाचे दार उघडत असतो,
तर विद्यार्थ्यांलाच त्यातून प्रवेश करायचा असतो.
शरीराला श्रमाकडे, बुद्धीला मनाकडे
आणि हृदयाला भावनेकडे वळविणे म्हणजे शिक्षण.
तन्मयता नसेल तर; विद्वत्ता व्यर्थ आहे.
जीवनातील प्रत्येक क्षणी शिक्षण म्हणजे शिक्षण.”

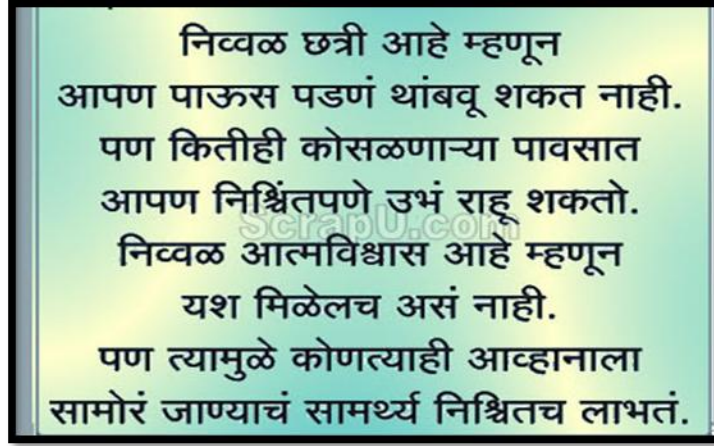
सावंत संजीवनी अशोक
द्वितीय वर्ष डी फार्मसी

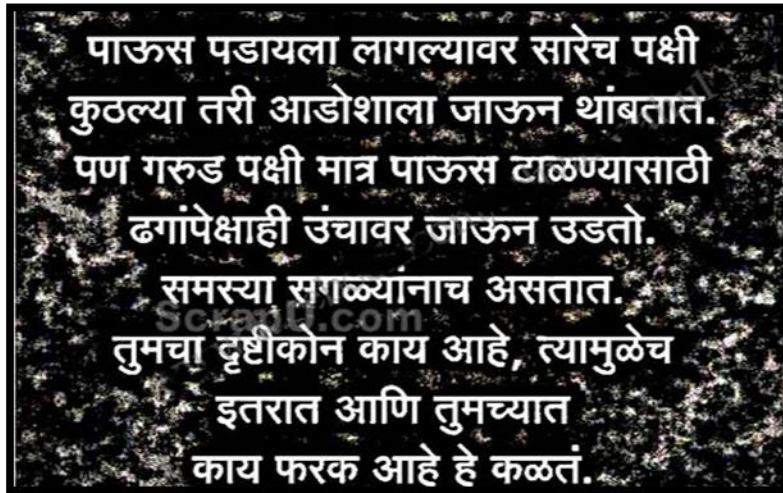
-पाटील विश्वजित रायसिंग
प्रथम वर्ष डी फार्मसी

-पवार हरी धनाजी
प्रथम वर्ष डी फार्मसी

-संकपाळ ऋतुजा कृष्णकांत
प्रथम वर्ष डी फार्मसी

-देवळे सत्यम दयाराम
प्रथम वर्ष डी फार्मसी

उशीरा पोहोचलेल्या कविता,
थोड्या शिळ्या झालेल्या कविता
जून्या डायरीतल्या एखाद्या
निखळलेल्या पानावरच्या कविता
सोनेरी उन्हासारख्या ऊबदार कविता,
काही थन्ड चान्दण्यात गोठलेल्या,
काही योध्यांच्या रंजक शौर्या गाथा,
धारदार शब्दान्च्या बाणावर खोचलेल्या
कधी खोलात शिरणार्या,
कधी अलगद तरंगनर्या
कधी सैलावलेल्या मिठीत धून्ड
अलवार ओल्या हळदीत भिजणार्या...
एकतर्फी प्रेमसारख्या काही निनावी
कधी लाल, हिरव्याकन्च, काही गुलाबी
रक्ताने लिहीलेल्या, रक्तबंबाळ करणार्या
गारूड करनर्या काही, नशील्या अन शराबी

- देसाई अमृता अशोकराव
द्वितीय वर्ष डी फार्मसी

प्रेम कधी रुसण असतं,
डोळ्यांनीच हसणं असतं,
प्रेम कधी भांडतसुद्धा!
दोन ओळींची चिठ्ठीसुद्धा प्रेम असतं,

घट्ट मिठीसुद्धा प्रेम असतं,
प्रेम म्हणजे प्रेम म्हणजे प्रेम असतं
तुमचं आणि आमचं अगदी सेम असतं- मंगेश पाडगावकर

- खुबीकर हतिक जालिंदर
प्रथम वर्ष डी फार्मसी

आयुष्यभर कोणासाठी तरी थांबणे
म्हणजे प्रेम,
कोणीतरी सुखात असल्याचा आनंद
म्हणजे प्रेम,
कोणासाठी तरी रडणारे मन
म्हणजे प्रेम,
आणि कोणाशिवाय तरी मरणे
म्हणजे प्रेम

- कांबळे नम्रता जितेंद्र
द्वितीय वर्ष डी फार्मसी

कळीचं फुलणं हा तर तिचाच गुण
वेड्या कवीसाठी मात्र ती प्रेमाची खूण
पाखराचे बोल कुणासाठी गाणे
कुणा येई धुंदी, कुणा येई तराणे
कधी गुलाबी थंडी कधी वारा कुंद
कुणी शोधे राधा कुणा हवा मुकुंद

-जंगम अंकिता अशोक
द्वितीय वर्ष डी फार्मसी

गुलाबाचं फुल देणं
प्रेम असतं
पाकळीसमान तिला जपणं
प्रेम असतं,
तिला हसवणं म्हणजे
प्रेम नसतं
तिच्या सुखासाठी आपलं हसणं
प्रेम असतं,
तिला नेहमी सावरणं
प्रेम नसतं
सोबत राहून साथ तिची देणं
म्हणजे प्रेम असतं

-खडके ऋत्तिक महादेव

प्रथम वर्ष डी फार्मसी

खरं प्रेम आयुष्यभराची साथ असतं
आज आहे उद्या नाही
असं त्यात कधीच नसतं
एकमेकांच्या प्रेमाच फुलपाखरु
प्रेमात कधीही इकडे तिकडे उडून
जात नसतं
कारण आपलं प्रेम हे नेहमी खास असतं

- केंद्रे मुकेश रेशमाजी

प्रथम वर्ष डी फार्मसी

भेट जाहली पहिली तेव्हा
सांज पेटली होती
रिमझिम वर्षेतूनि लालसा
लाल दाटली होती
काळ लोटला आज भेटता
नदी आटली होती
ओठांवरती उपचारांची
सभा थाटली होती- कुसुमाग्रज

- साखरे मोनिका अशोक

प्रथम वर्ष डी फार्मसी

तुझ्या त्या
नजरेतील नजाकतीला
कसलीच तोड नाही
मला आता तुझ्याशिवाय
कसलीच ओढ नाही
तुझ्या निखळ मनात
अडकून राहायला होतं
तुझ्या निरागस हसण्यात
हरवून जायला होतं
तुझ्या आवाजातील बंदिश
जीव ओढून नेते
तुझ्या डोळ्यातील अश्रू
माझे प्राण घेते
या वेड्यांचे प्रेम फक्त
तुझ्यावरच असेल
तू प्रेम दे अथवा नको देऊस
पण साथ मात्र माझी नेहमी असेल!

- पवार सुशांत दादासो

प्रथम वर्ष डी फार्मसी

हिंदी विभाग

1. पर्यावरण संरक्षण

परिचय

पर्यावरण में वह सभी प्राकृतिक संसाधन शामिल हैं जो कई तरीकों से हमारी मदद करते हैं तथा चारों ओर से हमें घेरे हुए हैं। यह हमें बढ़ने तथा विकसित होने का बेहतर माध्यम देता है, यह हमें वह सब कुछ प्रदान करता है जो इस ग्रह पर जीवन यापन करने हेतु आवश्यक है। हमारा पर्यावरण भी हमसे कुछ मदद की अपेक्षा रखता है जिससे की हमारा लालन पालन हो, हमारा जीवन बना रहे और कभी नष्ट न हो। तकनीकी आपदा के वजह से दिन प्रति दिन हम प्राकृतिक तत्व को अस्वीकार रहे हैं।

पर्यावरण प्रदूषण के प्रभाव

आज के समय में किसी भी चीज को स्वास्थ्य के दृष्टी से सही नहीं कहा जा सकता, जो हम खाना-खाते हैं वह पहले से कृत्रिम उर्वरक के बुरे प्रभाव से प्रभावित होता है, जिसके फलस्वरूप हमारे शरीर की रोग प्रतिरक्षा क्षमता कमजोर होती है जो की सूक्ष्म जीवों से होने वाले रोगों से लड़ने में शरीर को सहायता प्रदान करता है। इसलिए, हम में से कोई भी स्वस्थ और खुश होने के बाद भी कभी भी रोगग्रस्त हो सकता है। मानव जाति द्वारा शहरीकरण और औद्योगीकरण के आन्दोलन ने चिकित्सा, उद्योग तथा सामाजिक क्षेत्र को विकसित किया परन्तु प्राकृतिक परादृश्य को कंक्रीट ईमारतों तथा सड़कों में तबदील कर दिया। भोजन तथा पानी के लिए प्रकृति परादृश्यों पर हमारी निर्भरता इतनी अधिक है की हम इन संसाधनों की रक्षा किए बिना जीवित नहीं रह सकते हैं।

विश्व पर्यावरण दिवस

पृथ्वी पर जीवन बनाए रखने के लिए हमें पर्यावरण के वास्तविकता को बनाए रखना होगा। पूरे ब्रम्हांड में बस पृथ्वी पर ही जीवन है। वर्षों से प्रत्येक वर्ष 05 जून को विश्व पर्यावरण दिवस के रूप में लोगों में जागरूकता फैलाने के लिए तथा साथ ही पर्यावरण स्वच्छता और सुरक्षा के लिए दुनिया भर में मनाया जाता है। पर्यावरण दिवस समारोह के विषय को जानने के लिए, हमारे पर्यावरण को किस प्रकार सुरक्षित रखा जाये तथा हमारे उन सभी बुरी आदतों के बारे में जानने के लिए जिससे पर्यावरण को हानि पहुंचता है, हम सभी को इस मुहिम का हिस्सा बनना चाहिए।

पर्यावरण सुरक्षा के उपाय

धरती पर रहने वाले सभी व्यक्ति द्वारा उठाए गए छोटे कदमों के माध्यम से हम बहुत ही आसान तरीके से पर्यावरण को सुरक्षित कर सकते हैं। हमें अपशिष्ट की मात्रा में कमी करना चाहिए तथा अपशिष्ट पदार्थ को वही फेकना चाहिए जहां उसका स्थान है। प्लास्टिक बैग का उपयोग नहीं करना चाहिए तथा कुछ पुराने चीजों को फेकने के बजाय नये तरीके से उनका उपयोग करना चाहिए।

निष्कर्ष

आईए देखें कि किस प्रकार हम पुराने चीजों को दुबारा उपयोग में ला सकते हैं- जिन्हें दुबारा चार्ज किया जा सकता है उन बैटरी या अक्षय क्षारीय बैटरी का उपयोग करें, प्रतिदीप्त प्रकाश का निर्माण कर, बारिस के पानी का संरक्षण कर, पानी की अपव्यय कम कर, ऊर्जा संरक्षण कर तथा बिजली की खपत कम करके, हम पर्यावरण के वास्तविकता को बनाए रखने के मुहिम की ओर एक कदम बढ़ा सकते हैं।

बगळे निखिल रमेश
द्वितीय वर्ष डी फार्मसी

2. IPS विश्वास नांगरे पाटील जिनके हाथों मारा गया था 26/11 हमले का आंतकवादी

UPSC: सिविल सेवा की परीक्षा पास करने बाद कुछ अधिकारी ऐसे आइकॉन बन जाते हैं जिनकी पहचान उनके काम की ख्याति से होती है। आईपीएस विश्वास नांगरे पाटील की कहानी भी कुछ ऐसी ही है। वर्तमान में मुंबई के संयुक्त पुलिस आयुक्त पोस्ट पर तैनात पाटील अपने सख्त मिजाज और हमेशा ऐक्टिव रहने के लिए जाने जाते हैं।

इनके काम करने का स्टाइल हो या सामाजिक सरोकार हमेशा चर्चाओं में बना रहता है। यही कारण है कि सूर्यवंशी फिल्म के लिए अक्षय कुमार ने अपना किरदार इन्हीं पर आधारित कर लिया। अक्षय ने हाल ही में खुद इसकी जानकारी देते हुए कहा कि उनका ये कैरेक्टर [आईपीएस](#) विश्वास पाटील पर आधारित है।

सफर की शुरुआत- [महाराष्ट्र](#) में सांगली जिले के कोकरुड के एक छोटे से ग्रामीण शहर से ताल्लुक रखने वाले विश्वास पाटील ने अपनी स्कूली शिक्षा शिराला के न्यू इंग्लिश स्कूल से पूरी की। इसके बाद 1988 में पाटील ने 10 वीं कक्षा में 88% अंक प्राप्त किए। विश्वास ने कोल्हापुर के राजाराम कॉलेज से स्नातक की पढ़ाई पूरी की। उनके घर की आर्थिक स्थिति में उतार-चढ़ाव ही रहा, जिसके कारण उन्हें काफी संघर्ष करना पड़ा।

जब बने आईपीएस- ग्रेजुएशन के बाद जब पाटील [यूपीएससी](#) की तैयारी में जुटे तो मात्र 25 साल की उम्र में ही उन्होंने इसे क्रैक कर लिया। जिसके बाद उन्हें आईपीएस के लिए चुन लिया गया। उसके बाद 1997 बैच के महाराष्ट्र कैडर के इस अधिकारी का काम ही पहचान बन गया। आईपीएस बनने के बाद जहां एक ओर वो अपनी नौकरी करते रहे तो वहीं दूसरी ओर उन्हें आगे की पढ़ाई भी जारी रखी। यूपीएससी के बाद उन्होंने पुलिस प्रबंधन में एमबीए की पढ़ाई पूरी की।

मुम्बई हमला- विश्वास नांगरे पाटील 2008 के [मुंबई](#) आतंकवादी हमले के दौरान दक्षिण मुंबई में पुलिस क्षेत्र -1 के उपायुक्त थे। उन्होंने 26 नवंबर को ताज होटल में आतंकी हमले के बाद पुलिस टीम का नेतृत्व किया और एक आतंकवादी को मार गिराया था। द बेटर इंडिया से बात करते हुए पाटील ने कहा था कि रात करीब 9:40 बजे आतंकी घुसे थे। वो लोगों को मार रहे थे।

मैंने अपने रेडियो ऑपरेटर के साथ ताज के सुरक्षा प्रमुख के साथ पीछे की ओर से प्रवेश किया। आतंकवादी पहले से ही पोजिशन बना चुके थे और आधुनिक हथियारों से लैस थे। इसके बाद भी सामान्य हथियारों से लैस इनकी टीम ने ना केवल आतंकियों का मुकाबला किया, बल्कि उन्हें मार भी गिराया।

राऊत निलेश दत्तात्रय
द्वितीय वर्ष डी फार्मसी

‘बाबा साहब हमारे भाग्य विधाता’

भारत के संविधान निर्माता,
दलित-शोषितों के भाग्य विधाता।
लोगों को दिया समानता का अधिकार,
बनायी जनता की सरकार।
न्याय और जातिवाद से लिया लोहा,
लोगों के मन को मोहा।
महिलाओं और दलितों को दिये अधिकार,
सबके सपनों को किया साकार।
दलितों के अधिकारों के लिए किया संघर्ष,
हर चुनौती को स्वीकार किया सहर्ष।
राष्ट्र निर्माण के लिए किया कार्य,
हर चुनौती को किया स्वीकार।
देशहित के लिए सहे हर अपमान,
इसलिए आओ करें बाबा साहब का सम्मान।

कांबळे पूजा अशोक

द्वितीय वर्ष डी फार्मसी

‘दशहरा का उमंग’

देखो दशहरे का त्योहार आया है,
लोगो के चेहरे पर मुस्कान लाया है।
आओ सब मिलकर मिटाए अँधियारा,
चारो ओर फैलाए अच्छाई का उजियारा।
साथ मिलकर खुशियों का यह त्योहार मनाए,
सब मिलकर खुशियों के दीप जलाए।

देखो चारो ओर फैला हुआ यह अनोखा उमंग,
कैसे फिजा में बिखरे हुए हैं यह मनमोहक रंग।

दशहरा है बुराई पर अच्छाई की जीत का प्रतीक,
इस दिन लोग गाते हैं खुशियों के नये गीत।

आज के दिन हुआ था श्री राम-रावण युद्ध का अंत,
जीत हुई सच्चाई की लोगो को मिली खुशिया अनंत।

सबको रावण जलता देख मिलती खुशियां आपार,
इसीलिए तो दशहरा का दिन लाता है नया बहार।

हमें भी करना है इस वर्ष कुछ नया कार्य,
शपथ लो अच्छी बातों का छोड़ो सब दुर्विचार।

तो आओ हम सब मिलकर झूमें गाये,
साथ मिलकर दशहरा का यह त्योहार मनाये।

भागवत सौरभ संजय
द्वितीय वर्ष डी फार्मसी

“नारी तुम अबला नहीं हो”

करुणा कि सागर को धार बना के
तुम भी लहरों सी हुंकार भरो।
अबला नहीं हो तुम नारी
इस बात का अभिमान करो।

दिखाए कोई आंख अगर तो
न तुम सहम सी जाना।
चाहे पकड़े कोई हाथ तुम्हारा
न डर कर तुम चुप रह जाना।

उठो लड़ो और आगे बढ़ो
अपनी समस्याओं का खुद समाधान बनो।
अबला नहीं हो तुम नारी
इस बात का अभिमान करो।

माना कि दुनिया का मंच कठिन है
पर इसपर डट कर बनी रहना।
चाहे लगे कोई राह कठिन
नेपथ्य में न खड़ी रहना।

हिम्मत को साथी चुन कर
हर मंजिल को तुम फ़तह करो।
अबला नहीं हो तुम नारी
इस बात का अभिमान करो।

जन्म से लेकर मृत्यु तक
आखिर कब अपने लिये जियोगी।
समाज के ठेकेदारों के लिए
कब तक अपनी इच्छाओं को कुचलोगी।

समाज के कल्याण का हिस्सा
अब इज्जत से तुम भी बनो।
अबला नहीं हो तुम नारी
इस बात का अभिमान करो।

तुम्हे भी जीने का अधिकार मिला है
इस जीवन को न व्यर्थ करो।
उठो, चलो और आगे बढ़ो
और नारी जीवन को सार्थक करो।

सदियों से महान हो तुम
सदैव सर्वोच्च ही बनी रहो।
अबला नहीं हो तुम नारी
इस बात का अभिमान करो।

शेख मोइन राजू
प्रथम वर्ष डी फार्मसी

Quote

जनाब ज़माना इतना खराब है ,
यहाँ लोग खुद गलत होकर
दूसरो को गलत ठहरा देते है।

-प्रभात ज्ञानराज धनाजी
प्रथम वर्ष डी फार्मसी

Jokes

लड़की आधी रात को- गुड नाइट मम्मी.
मम्मी - गुड नाइट.
लड़की (गुस्से में) - गुड नाइट पापा.
पापा - गुड नाइट बेटा.
लड़की परेशान होकर बोली - अरे गुड नाइट कहां है?
मच्छर काट रहे हैं.

कांबळे नमता शिवाजी
प्रथम वर्ष डी फार्मसी

साइकिल वाले ने एक आदमी को टक्कर मार दी और बोला भाईसाहब आप बहुत किस्मत वाले हो.
आदमी- एक तो तूने मुझे टक्कर मारी और ऊपर से मुझे किस्मत वाला कह रहे हो?
साइकिल वाला- आज छुट्टी है तो साइकिल चला रहा हूं नहीं तो मैं ट्रक चलाता हूं.

मगदूम ओंकार कृष्णा
प्रथम वर्ष डी फार्मसी

एक औरत अपनी कुछ परेशानियों को लेकर एक बाबा के डेरे में पहुंची.
बाबा ने सारी परेशानियों को बड़े गौर से सुना.
फिर बोले बेटा... इसका हल निकल जाएगा, सब ठीक हो जाएगा.
लेकिन इसके लिए कुछ खर्च आएगा.
औरत ने पूछा - कितना खर्च आएगा?
बाबा - तुमसे मैं ज्यादा तो नहीं ले सकता.
लेकिन पुराणों के अनुसार हमारे कुल 33 करोड़ देवी देवता हैं,
बस सबके नाम से एक-एक पैसा दान कर देना.
औरत ने मन ही मन कैलकुलेट किया तो बाबा के हिसाब से कुल खर्च 33 लाख रुपये आता था.
औरत भी चालाक थी.

उसने कहा ठीक है बाबाजी,
आप बारी-बारी से सबका नाम लीजिए,
मैं एक-एक पैसा रखते जाऊंगी.
बाबा डेरे में हो गए बेहोश!

कांबळे नमता शिवाजी
प्रथम वर्ष डी फार्मसी

पति- तुमने तो कहा था डिनर में दो ऑप्शन हैं...पर यहां तो एक ही सब्जी है
पत्नी- ऑप्शन तो अभी भी दो हैं... खाओ या न खाओ...

उदगिरे ऐश्वर्या अशोक
द्वितीय वर्ष डी फार्मसी

लड़की- आज 18 सेल्फी लेने के बाद मुझे ये अहसास हुआ कि...
मन की सुंदरता से बड़ी कोई चीज नहीं होती,
इसलिए सब डिलीट कर दी.

उदगिरे ऐश्वर्या अशोक
द्वितीय वर्ष डी फार्मसी

टिंकू- भाई तुझे जीवन में क्या चाहिए?
मंटू- ढेर सारा पैसा.
टिंकू- पैसे को साइड में रख दे, अब बता.
मंटू- साइड में रखा हुआ पैसा.

मुळीक यश विजय
द्वितीय वर्ष डी फार्मसी

1. Exercise controls weight

Exercise can help prevent excess weight gain or help maintain weight loss. When you engage in physical activity, you burn calories. The more intense the activity, the more calories you burn.

Regular trips to the gym are great, but don't worry if you can't find a large chunk of time to exercise every day. Any amount of activity is better than none at all. To reap the benefits of exercise, just get more active throughout your day — take the stairs instead of the elevator or rev up your household chores. Consistency is key.

Exercise combats health conditions and diseases

Worried about heart disease? Hoping to prevent high blood pressure? No matter what your current weight is, being active boosts high-density lipoprotein (HDL) cholesterol, the "good" cholesterol, and it decreases unhealthy triglycerides. This one-two punch keeps your blood flowing smoothly, which decreases your risk of cardiovascular diseases.

Regular exercise helps prevent or manage many health problems and concerns, including:

- Stroke
- Metabolic syndrome
- High blood pressure
- Type 2 diabetes
- Depression
- Anxiety
- Many types of cancer
- Arthritis
- Falls
- It can also help improve cognitive function and helps lower the risk of death from all causes.

Exercise improves mood

Need an emotional lift? Or need to destress after a stressful day? A gym session or brisk walk can help. Physical activity stimulates various brain chemicals that may leave you feeling happier, more relaxed and less anxious.

You may also feel better about your appearance and yourself when you exercise regularly, which can boost your confidence and improve your self-esteem.

Exercise boosts energy

Winded by grocery shopping or household chores? Regular physical activity can improve your muscle strength and boost your endurance.

Exercise delivers oxygen and nutrients to your tissues and helps your cardiovascular system work more efficiently. And when your heart and lung health improve, you have more energy to tackle daily chores.

Mr. Fule Aditya Raghunath

S. Y. D. Pharm (Add in Diploma)

Friendship

Either winter or monsoon,
Spring or summer,
This unsinkable ship,
Floats forever.
This is my only lifeboat,
On which I can survive.
It is warmer than anything else,
And has always helped me to revive

Ms. Patil Aishwarya Mahaveer
S. Y. D. Pharm (Add in Diploma)

The way to get started is to quit talking and begin doing.

- Ms. Gurav Dnyaneshwari Abhay

S. Y. D. Pharm (Add in Diploma)

Shayari

Never give up on something

You really want

It is difficult to wait

But more difficult to regret.

Ms. Desai Amruta Ashokrao

S. Y. D. Pharm (Add in Diploma)

Joke

A -What is the best thing about Switzerland?

B- I don't know, but the flag is a big plus.

Mr. Chougule Rohit Gotiram

F. Y. D. Pharm (Add in Diploma)

Institute Vision, Mission & Programme Educational Objectives

Vision:

To be a leading institute that transform youth power into knowledgeable, skilled and competent pharmacy professionals.

Mission:

To provide innovative environment, learning opportunities & experience for developing competent pharmacy professionals.

Programme Educational Objectives:

On successful completion of (D. Pharm) program, Students shall be able to the following:

1. Conclusively demonstrate knowledge, skills, attitude & competencies for successful recruitment in various departments such as Pharmaceutical production, Pharmaceutical Quality Control, Quality Assurance, Pharmaceutical sales & distribution, Dispensing of medicine as Hospital or Community Pharmacist, Regulatory Affairs (as Drug Inspector), Academics (as Assistant Professor), Drug Information Services, Health Insurance, Medical Coding, Supply Chain Management, Forensic Sciences, Pharmacovigilance, Product Management Team, Central Drug Testing Laboratory (CDTL), Clinical Trials, Clinical Data Management, Indian Pharmacopeia Commission etc.
2. Realize the significance of higher education right from commencement of the program & thus prepare thoroughly for national level exams by stretching physical & intellectual capacities to its maximum level & also by judiciously using resources (human, time, money & learning materials) for successfully qualifying examinations such as GPAT, GATE, M.Pharm-CET, MBA-CET, CAT (MBA entrance), MPSC, UPSC (Drug Inspector), Common Defence System (CDS) exam, Ph.D. Entrance Exam, GRE, TOEFL, IELTS etc.
3. Plan career as well as define career pathways by gathering necessary information & take correct decisions while opting for higher education (such as M. Pharm, MBA, M. Tech, M.S. etc) in Indian or Foreign Universities.
4. Plan & cultivate qualities for becoming successful entrepreneur from the beginning of program; Commence with small start-ups in following areas but not restricted to Retail or Wholesale Drug Store, Drug Information Services, Loan License Manufacturing, Cultivation of Medicinal & Aromatic Plants, Value-addition Natural Products, Manufacturing Unit of Medicinal & Cosmetic Products, Drugs & Food Testing Laboratory, Development of sustainable technology; Development of services for weaker & ignored sections of society by resolving their day to day problems.
5. Apart from personal monetary gains, participate voluntarily in public activities such as utilization of professional expertise, economic productivity, democratic processes, unity & social cohesion, human rights & peace, equity, equality & the absence of discrimination, & ecological sustainability.